

ФІСКАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У ПРОВІДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЯХ ХХ–ХХІ СТ.

© 2018 **ТОМНЮК Т. Л.**

УДК 330.8:336.11: 336.025

JEL Classification: H300

Томнюк Т. Л.

Фіскальне регулювання у провідних економічних теоріях ХХ–ХХІ ст.

Мета статті полягає у визначенні місця державного фіскального регулювання в постулатах основних економічних теорій ХХ–ХХІ ст. Проведено аналіз, систематизацію та узагальнення наукових праць видатних учених – засновників та представників різних напрямів економічної теорії ХХ–ХХІ ст. – щодо участі держави в регулюванні економічного розвитку. Виокремлено головні постулати державного регулювання економіки в таких концепціях, як кейнсіанство, монетаризм, теорія економіки пропозиції, інституціоналізм. Обґрунтовано, що участь держави в перерозподільчих процесах через використання податково-бюджетних важелів визначена практично у всіх економічних теоріях, проте з різним рівнем домінування та ефективності як інструменту економічних реформ. Продемонстровано широке використання фіскальних важелів для стабілізації економічної кон'юнктури, згладжування циклічних коливань, підтримки високих темпів зростання і високого рівня зайнятості в кейнсіанській моделі, теорії економіки пропозиції, інституціоналізмі. Засвідчено невизнання монетаристами фіскальної політики як засобу стабілізації економіки. Зроблено висновок про наявність переваг і недоліків щодо фіскального регулювання економіки в кожній з розглянутих економічних теорій. Визначено, що переважання тієї чи іншої концепції залежить від загальної економічної політики держави і цілей державного регулювання. Аргументовано, що в новітній історії фіскальної політики України домінують підходи, визначені теорією економіки пропозиції, зокрема, з часу набуття чинності Податковим кодексом України зменшено кількість податків і зборів, знижено ставку податку на прибуток та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення економічної доктрини України й ефективних інструментів фіскального регулювання економіки для забезпечення економічного зростання.

Ключові слова: державне регулювання економіки, фіскальне регулювання, ринкова економіка, податки, кейнсіанство, монетаризм, теорія економіки пропозиції, інституціоналізм.

Рис.: 1. **Бібл.:** 10.

Томнюк Тетяна Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва, Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (Центральна площа, 7, Чернівці, 58002, Україна)

E-mail: tltomnyuk@gmail.com

УДК 330.8:336.11: 336.025

JEL Classification: H300

Томнюк Т. Л. Фискальное регулирование в ведущих экономических теориях XX–XXI вв.

Цель статьи заключается в определении места государственного фискального регулирования в постулатах основных экономических теорий XX–XXI вв. Проведен анализ, систематизация и обобщение научных трудов выдающихся ученых – основателей и представителей различных направлений экономической теории XX–XXI вв. – об участии государства в регулировании экономического развития. Выделены главные постулаты государственного регулирования экономики в таких концепциях, как кейнсианство, монетаризм, теория экономики предложения, институционализм. Обосновано, что участие государства в перераспределительных процессах посредством использования налогово-бюджетных рычагов определено практически во всех экономических теориях, однако с разным уровнем доминирования и эффективности как инструмента экономических реформ. Продемонстрировано широкое использование фискальных рычагов для стабилизации экономической конъюнктуры, сглаживания циклических колебаний, поддержания высоких темпов роста и высокого уровня занятости в кейнсианской модели, теории экономики предложения, институционализме. Засвидетельствовано непризнание монетаризмом фискальной политики как средства стабилизации экономики. Сделан вывод о наличии преимуществ и недостатков по фискальному регулированию экономики в каждой из рассматриваемых экономических теорий. Определено, что преобладание той или иной концепции зависит от общей экономической политики государства и целей государственного регулирования. Аргументировано, что в новейшей истории фискальной политики Украины доминируют под-

UDC 330.8:336.11: 336.025

JEL Classification: H300

Tomniuk T. L. Financial Regulation in the Leading Economic Theories of XX–XXI Centuries

The aim of the article is to determine the place of the state financial regulation in the postulates of the basic economic theories of XX–XXI centuries. There carried out an analysis, systematization and generalization of scientific works of outstanding scientists – founders and representatives of various directions of the economic theory of XX–XXI centuries – about the participation of the state in the regulation of economic development. The main postulates of state regulation of the economy in such concepts as Keynesianism, monetarism, the supply theory, institutionalism are singled out. It is substantiated that the state participation in redistribution processes through using financial instruments is defined practically in all economic theories, however, with the levels of domination and efficiency as an instrument for providing economic reforms being different. The wide use of financial levers for stabilizing the economic situation, smoothing cyclical fluctuations, maintaining high growth rates and high employment in the Keynesian model, the supply theory, institutionalism are demonstrated. The non-recognition of financial policy as a means to stabilize the economy by monetarism is testified. It is concluded that there are advantages and disadvantages in financial regulation of the economy in each of the economic theories under consideration. It is determined that the predominance of this or that concept depends on the general economic policy of the state and the goals of state regulation. It is argued that in the recent history of Ukraine's financial policy, the approaches determined by the supply theory dominate, in particular since the entry into force of the Tax Code of Ukraine, the amount of taxes and fees has been reduced, the income tax rate and the single contribution to the compulsory state social insurance have been reduced. Prospects for further research in this direction

ходы, определенные теорией экономики предложения, в частности, со времени вступления в силу Налогового кодекса Украины уменьшено количество налогов и сборов, снижена ставка налога на прибыль и единого взноса на общеобязательное государственное социальное страхование. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является определение экономической доктрины Украины и эффективных инструментов фискального регулирования экономики для обеспечения экономического роста.

Ключевые слова: государственное регулирование экономики, фискальное регулирование, рыночная экономика, налоги, кейнсианство, монетаризм, теория экономики предложения, институционализм.

Рис.: 1. Библ.: 10.

Томнюк Татьяна Леонидовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, банковского дела и предпринимательства, Черновицкий торгово-экономический институт Киевского национального торгово-экономического университета (Центральная площадь, 7, Черновцы, 58002, Украина)

E-mail: tltomnyuk@gmail.com

are defining the economic doctrine of Ukraine and effective instruments for financial regulation of the economy to ensure economic growth.

Keywords: state regulation of economy, financial regulation, market economy, taxes, Keynesianism, monetarism, supply theory, institutionalism.

Fig.: 1. Bibl.: 10.

Tomniuk Tetiana L. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Entrepreneurship, Chernivtsi Trade and Economics Institute of Kyiv National Trade and Economics University (7 Tsentralna Square, Chernivtsi, 58002, Ukraine)

E-mail: tltomnyuk@gmail.com

Світовий досвід свідчить: функціонування ринкової економіки неможливе без державного регулювання. Податки виступають одним із найважливіших елементів державного регулювання економіки. Питання про цілі, межі та можливості держави у сфері податкового регулювання економіки є одним із центральних в економічній теорії.

Масштаби і способи державного втручання в ринкову економіку залишаються дискусійним питанням протягом еволюції економічної думки, що засвідчено в працях видатних економістів світового рівня Дж. М. Кейнса, М. Фрідмана, А. Лаффера, Дж. Гелбрейта, Дж. Б'юкенена та ін.

Метою публікації є визначення місця державного фискального регулювання в постулатах основних економічних теорій ХХ–ХХІ ст.

Криза світової капіталістичної системи 1929–1933 рр. довела неспроможність економіки вільного ринку до саморегулювання й досягнення на цій основі рівноваги в господарстві. З урахуванням економічної реальності кризового та посткризового періоду в 30-х роках ХХ ст. англійський економіст Дж. М. Кейнс вперше науково обґрунтовує теорію втручання держави в економіку задля регулювання циклічних коливань. Головними рисами кейнсіанської моделі регулювання є:

- висока частка національного доходу, що перерозподіляється через держбюджет;
- створення великої зони державного підприємництва;
- широке використання бюджетно-фінансових і кредитно-фінансових регуляторів для стабілізації економічної кон'юнктури, згладжування циклічних коливань, підтримки високих темпів зростання і високого рівня зайнятості.

Заслугою Дж. Кейнса і його послідовників є те, що державі через управління системою оподаткування відводиться роль головного регулятора економіки, оскільки податкові вилучення тісно пов'язані з показником попиту: чим більше вводиться податків, тим нижчий попит, і навпаки – скорочення податків призведе до стимулювання попиту.

Важливою умовою кейнсіанської теорії є залежність економічного зростання від достатніх грошових заоща-

жень тільки в умовах повної зайнятості. Якщо цього немає, то великі заощадження як пасивне джерело доходу заважають зростанню економіки, тому їх слід вилучати за допомогою податків. Податки, будучи невід'ємною частиною бюджету, впливають на збалансування в економіці як «вбудовані механізми гнучкості». Так, у період економічного підйому оподатковувані доходи зростають повільніше, ніж податкові доходи, а під час кризи податки зменшуються швидше, ніж падають доходи. Тим самим досягається відносно стабільне соціальне положення в суспільстві. Дж. Кейнс виступав прихильником прогресивного оподаткування, за допомогою якого вилучаються надмірні доходи [1, с. 364–365].

Розвиваючи цю думку, послідовники Дж. М. Кейнса (Е. Хансен, А. Оукен, У. Хеллер, У. Шульц, С. Харріс, Р. Харрод і ін.) обґрунтовували необхідність постійного державного втручання на всіх стадіях відтворювального процесу, а не тільки в період кризи, що дає поштовх до створення концепції економічного зростання і антициклічної фискальної теорії. Основна ідея цієї теорії полягає в тому, що держава може досягнути рівноваги в економічному розвитку шляхом маніпулювання податками і бюджетними видатками. Податки розглядаються як головний регулятор накопичення, «вбудований механізм гнучкості», який повинен забезпечити підйом економіки. Податки разом із державними витратами й іншими заходами, що забезпечують збільшення дефіциту державного бюджету під час спаду та його зменшення в період інфляції, стали називати «вбудованими стабілізаторами». Серед «вбудованих стабілізаторів» пропонувалися автоматичні (прогресивний прибутковий податок, бюджетні витрати) і керовані (різноманітні податкові та інші фінансові заходи). Балансуючи цими стабілізаторами, на думку ортодоксальних кейнсіанців та некейнсіанців, можна забезпечити господарське піднесення [2, с. 71].

Таким чином, податкова політика у вченні Дж. Кейнса та його послідовників мала антициклічний характер і полягала в політиці експансії в період економічного спаду та політиці стримування в період економічного піднесення. Економічна політика, що базувалась на вбудованих стабілі-

заторах, продемонструвала свої великі можливості в 60-ті роки в США при Президенті Дж. Кеннеді.

Заслугою кейнсіанської парадигми є те, що вперше розроблено механізм участі держави в управлінні оподаткуванням не лише з позицій забезпечення грошових доходів бюджету, а й визначено можливості використання податків для регулювання норми споживання, накопичення і формування оптимальної структури відтворення. Досвід США, в яких кейнсіанська концепція домінувала після Великої депресії 30-х років, країн Західної Європи, де теорія практично застосовувалась після Другої світової війни, Японії, яка з повоєнного періоду і до сьогодення надає перевагу кейнсіанському підходу, демонструє високу ефективність цієї концепції [2, с. 71].

Проте кейнсіанська теорія могла виникнути і бути актуальною тільки за відповідних історичних умов. Так, умовою, що становила вихідну позицію економічної моделі теорії Кейнса, виступала проблема зайнятості і недонавантаження виробничих потужностей. Тому для основної моделі Дж. Кейнса характерна статичність, за якої всі економічні процеси розглядаються в рамках короткострокового періоду, а розміри виробництва не змінюються в часі [3, с. 36].

У результаті абстрагування від цінового фактора теорія кейнсіанства не акцентувала увагу на проблемі інфляції, яка актуалізувалася в 1970-ті роки ХХ ст. Кейнсіанські шляхи виходу з кризи тільки розкручували інфляційну спіраль. Це зумовило гостру критику кейнсіанства і стало важливою передумовою відродження ряду неокласичних напрямків.

З середини 70-х рр. ХХ ст. відбулося відродження ідеї традиційного лібералізму. Новий неокласичний напрямок в економічній теорії виступив прогресивною опозицією кейнсіанським твердженням і базувався на ідеях здатності ринкової економіки до рівноваги і гнучкості, домінування вільної конкуренції і природності, стійкості економічних процесів. Сучасні ліберали не є прихильниками анархії ринку – вони говорять про сфери та межі державного регулювання. Такі позиції підтримують ряд неокласичних теоретичних шкіл: монетаризм, теорія економіки пропозиції, інституціоналізм і інші школи, що об'єднуються в рамках неоконсервативного напрямку економічної думки.

Зокрема, теорія монетаризму, висунута М. Фрідменом, розглядає державне втручання в економіку як загрозу вільному ринку. Монетаристи вважають, що ринкове господарство має здатність до саморегулювання та стабільності. Якщо мають місце диспропорції, порушення нормального господарського розвитку, то це відбувається, перш за все, в результаті державного втручання. М. Фрідмен пропонує обмежити роль держави регулюванням грошового обігу, головним інструментом впливу на інфляцію і вилучення зайвих грошей з обігу вважати податками [4, с. 113, 159].

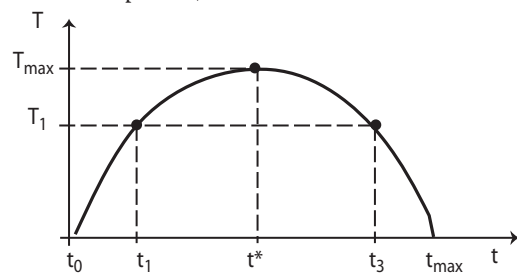
Монетаризм поставив під сумнів механізм бюджетного мультиплікатора, обґрунтованого Кейнсом, в якому зміна податкових ставок і видатків з бюджету забезпечує багатократний приріст національного доходу, а також твердження кейнсіанців про сильний і добре прогнозований вплив бюджетних заходів на стан платіжної спроможності попиту, зайнятості та цін [5, с. 54]. Держава не повинна використовувати податкову політику як засіб короткострокової стабілізації, оскільки, на думку монетаристів, у цьому випадку стагфляція стає неминучою. Зростання податків

розглядається як інструмент зростання інфляції, що знаходило підтвердження в практиці господарювання.

Широкого практичного застосування монетаризм набув із середини 1970-х рр. у практиці урядів США, Великобританії, ФРН, коли інфляція, спровокована разом з іншими причинами підвищеною увагою урядів до збільшення сукупного попиту через невірні бюджетні витрати, стала постійним параметром макроекономічної динаміки. Реалізація його ідей хоча і сприяла сповільненню інфляційних процесів, проте прискорила розвиток кризових явищ в економіці [5, с. 55].

Ще одним напрямком протиставлення кейнсіанській теорії стала теорія економіки пропозиції, сформульована в кінці 70-х років ХХ ст. Суть концепції прихильників економіки пропозиції (А. Лаффер, Дж. Гілдер, М. Уейденбаум, М. Бернс, Г. Стайн та ін.) – перенесення зусиль з управління попитом на стимулювання сукупної пропозиції, активізацію виробництва і зайнятості. Назва «економіка пропозиції» походить від основної ідеї авторів концепції – стимулювати пропозицію капіталів і робочої сили. Підтримуючи ідею вільного ринку як найефективнішої форми організації господарювання, вони знову визнають високу ефективність податкового регулювання економіки. При цьому високе оподаткування негативно впливає на підприємницьку й інвестиційну діяльність, гальмує процеси оновлення та розширення виробництва.

Прихильники економіки пропозиції виступають за скорочення податків з метою стимулювання інвестицій. Пропонується відмовитися від системи прогресивного оподаткування, знизити податкові ставки на підприємницький дохід, заробітну плату і дивіденди. Зниження ж податкових ставок веде до зростання доходів, збільшення заощаджень у населення і нагромадження капіталу у підприємців, а в кінцевому підсумку – до зменшення процентних ставок, зростання інвестицій, підвищення рівня національного виробництва і доходу та податкових надходжень у бюджет. У своїх міркуваннях теоретики економіки пропозиції спираються на так звану криву Лаффера (рис. 1). Її сенс полягає в тому, що зниження податків надає потужний стимулюючий вплив на виробництво.

T – податкові надходження;
 t – рівень оподаткування

Рис. 1. Крива Лаффера

Точки дотику кривої Лаффера показують, що якщо, наприклад, рівень оподаткування дорівнює нулю (t_0), то держава не отримає податкових надходжень.

У випадку наявності наміру відібрати у платника податків весь дохід ($t_{max} = 100\%$) – держава також не отримає податкових платежів, оскільки економічна діяльність зупи-

ниться (метою підприємницької діяльності є отримання доходу, а не альтруїзм на благо держави). Оптимальний рівень оподаткування, за якого платники податків здійснюють активну господарську діяльність, погоджуючись сплачувати податки, та держава отримує максимум податкових доходів (T_{max}), рівний t^* . Спроби підвищити податкову ставку, наприклад до величини t_3 , призведуть до зменшення податкових надходжень держави. Таким чином, А. Лаффер продемонстрував, що підвищення податкових ставок до певного рівня призводить до зростання бюджетних доходів. Такий позитивний вплив можливий тільки до певної межі. Податки, що стягуються на підставі високих ставок, призводять до значного скорочення бюджетних доходів. Це пояснюється тим, що високі податки пригнічують приватну ініціативу, підбивають прагнення до нових інвестицій.

Лібералізація фіскальної політики сприяє зростанню зайнятості, збільшенню доходів економічних суб'єктів і податкових надходжень, що сприятливо відображається на стані формування бюджету.

Якщо прихильники кейнсіанства зростання податків визнають як важіль, який використовується для зниження купівельної спроможності, тобто антиінфляційний феномен, то послідовники А. Лаффера і теорії економіки пропозиції, навпаки, впевнені в тому, що податки в основному переходять у витрати виробництва, перекладаються на споживачів шляхом підвищення цін на товари і послуги. Це призводить до ефекту прискорення інфляції витрат.

Втрати бюджету від зниження податкових ставок прихильники теорії економіки пропозиції передбачають компенсувати за рахунок розширення податкової бази та скорочення державних витрат. До основних компенсаторів, спрямованих на зменшення бюджетного дефіциту від зниження рівня оподаткування, відносяться:

- урізання соціальних програм;
- скорочення бюрократичного апарату;
- позбавлення малоефективних витрат (наприклад, субсидій промисловим підприємствам).

На думку представників теорії економіки пропозиції, соціальні витрати не тільки збільшують навантаження на бюджет і провокують збільшення податкового тягаря, а й породжують соціальний паразитизм, ослаблюють стимули до праці. Тому програми обов'язкового соціального забезпечення повинні поширюватися лише на тих, хто не в змозі забезпечити себе сам. Решта населення має користуватися в основному системами приватного соціального страхування.

Зазначимо, що політика заморожування неефективних з точки зору правлячих кіл соціальних програм (що проводиться в США, Великобританії, Франції, інших країнах та активно пропагується Міжнародним валютним фондом та Світовим банком) спирається на обґрунтування і рекомендації прихильників теорії економіки пропозиції і монетаристів.

Теорія економіки пропозиції стала основою для економічної політики США під час президентства Р. Рейгана. Зазначимо, що економіко-статистичні дослідження податкової реформи США у 80-ті роки підтвердили стимулюючий вплив зниження рівня оподаткування прибутку підприємств на інвестиційну активність. Однак зниження максимальної ставки податку на доходи фізичних осіб з 70 %

до 28 % не здійснило очікуваного впливу на спрямування заощаджень населення в інвестиції. Натомість проведена реформа обернулася надзвичайним дефіцитом федерального бюджету США, що вкрай негативно позначилось на значній частині макроекономічних параметрів, зводячи на рівень стимулюючі ефекти зменшення податків, особливо прибуткових [6, с. 18].

З'являються теоретичні розробки, які доводять пагубність для економіки рекомендацій теоретиків економіки пропозиції щодо радикального зниження ставок прибуткового податку. П. Самуельсон при розгляді ефектів впливу тимчасового зниження ставок прибуткового податку на стадії економічного спаду висуває наступне заперечення: «... у демократичному суспільстві може бути складно знов підняти податки після подолання спаду» [7, с. 285]. В результаті економічних і політичних дискусій, після десяти років кумулятивного наростання відносних і абсолютних обсягів дефіцитного фінансування, адміністрація президента Дж. Буша влітку 1990 р. була вимушена піти на підвищення як прибуткового податку, так і податку на прибуток корпорацій, що сприяло виникненню і розвитку економічної рецесії 1990–1991 рр. [6, с. 18, 28]. У подальшому Б. Клінтоном здійснено посилення прогресивності податкової шкали прибуткового податку, підвищено ставки всіх федеральних податків, що в результаті, разом із застосуванням інших заходів макроекономічного регулювання, довело послідовність та ефективність обраного курсу: зменшено обсяг бюджетного дефіциту, державного боргу, знижено темпи інфляції та скорочено норми безробіття. Таким чином, не всі практичні результати застосування положень концепції «економіки пропозиції» довели беззаперечно й однозначну ефективність, проте багато з них отримали своє підтвердження [2, с. 75].

Ще один напрямок економічної теорії – інституціоналізм (Дж. Гелбрейт, Дж. М.Б'юкенен, Р. Коуз, Д. Норт, О. Уільямсон і ін.), як і неокласицизм, актуалізує ліберальні принципи економічної науки. Однак, на відміну від неокласичного, це лібералізм нового типу. В ньому об'єдналися, на перший погляд, несумісні речі – з одного боку, посилення і зростання можливостей державного регулювання, з іншого – обмеження прямого втручання чиновництва в економічні процеси і розширення простору для індивідуальної ініціативи економічних агентів [8, с. 17]. Зокрема, Дж. Гелбрейт (засновник інституціоналізму) не вбачає ринок як універсальний механізм перерозподілу ресурсів, оскільки саморегульований ринок стає своєрідною машиною для підтримки і збагачення крупних підприємств. Саме об'єднання зусиль державних органів та профспілок мають стати на заваді диктату капіталу. Проведення економічних реформ Дж. Гелбрейт пов'язує з посиленням регулюючої ролі держави, при цьому покладаючись більшою мірою на фінансово-бюджетну, ніж на грошово-кредитну політику. При цьому основними напрямками реалізації фінансово-бюджетних реформ визначає підвищення податкових ставок, скорочення бюджетного дефіциту та значне зниження процентних ставок [9].

Найсучасніший напрямок інституціональної теорії – теорія суспільного вибору – теоретичний напрямок, найвідомішими представниками якого є Дж. Б'юкенен, Г. Таллок, Д. Норт, М.Олсон. Видатний представник теорії економіки

суспільного вибору Дж. М. Б'юкенен розглядає податки як прямі витрати за надані урядом послуги. «На ринку люди міняють яблука на апельсини, – відзначає науковець, – а в політиці – погоджуються платити податки в обмін на необхідні всім і кожному блага: від місцевої пожежної охорони до суду» [10, с. 23]. Загалом в теорії суспільного вибору об'єктом аналізу є не стільки фінансові аспекти державного регулювання економіки, скільки процес прийняття урядових рішень. «Раціональні політики», на думку представників цього напрямку, підтримують насамперед ті програми (зокрема щодо оподаткування, соціального захисту), які сприяють зростанню їх рейтингу серед виборців.

Таким чином, історія довела неспроможність ефективного саморегулювання економіки. Світовий досвід демонструє необхідність державного регулювання економіки, проте і далі проводяться дискусії про межі державного втручання. В ХХ–ХХІ столітті участь держави в перерозподільчих процесах через використання податково-бюджетних важелів визначена практично у всіх економічних теоріях, проте з різним рівнем домінування та ефективності як інструменту економічних реформ.

Так, у кейнсіанській моделі фіскальна політика розглядається як найбільш ефективний засіб макроекономічної стабілізації, оскільки державні видатки здійснюють безпосередній вплив на величину сукупного попиту і сильний мультиплікативний вплив на споживчі витрати. Одночасно податки достатньо ефективно впливають на споживання, інвестиції.

Прихильники неокласичного напрямку обґрунтовують необхідність формування коригуючих заходів, спрямованих на усунення перепон, що перешкоджають дії законів вільної конкуренції. З позицій цього напрямку, державі через фіскальне регулювання відводиться місце допоміжного регулятора ринкового господарства, спрямованого на збалансування зростання виробництва, попит і пропозицію. Так, монетаристи взагалі відхиляють фіскальну політику як засіб перерозподілу ресурсів і стабілізації. Представники теорії економіки пропозиції, підтримуючи ідею вільного ринку, знову визнають високу ефективність податкового регулювання економіки та пропагують ідею радикального зниження граничних податкових ставок з одночасним скороченням державних видатків. Натомість інституціоналісти основними напрямками реалізації фіскальних реформ визначають підвищення податкових ставок та скорочення бюджетного дефіциту. Представники теорії суспільного вибору пов'язують будь-які реформи у фіскальній сфері з позицій отримання прихильності електорату.

Розглянувши бачення функцій держави в регулюванні економіки через фіскальну політику різними економічними школами, ми дійшли **висновку**: було б не вірним абсолютизувати одну істинно вірну наукову теорію економічного регулювання, оскільки в кожній з них можна знайти позитивні та негативні наслідки. Переважання тієї чи іншої концепції залежить від загальної економічної політики держави і цілей державного регулювання. На сучасному етапі в методах регулювання, що застосовуються урядами багатьох зарубіжних країн, прослідковується взаємодія таких основних концепцій: кейнсіанство, монетаризм, теорія економіки пропозиції та інституціоналізм.

Зазначимо, що в новітній історії фіскальної політики України, на нашу думку, прослідковується домінування постулатів теорії економіки пропозиції. Так, з часу набуття чинності Податковим кодексом України (2011 р.) зменшено кількість податків і зборів (з 37 раніше діючих до 11), знижено ставку податку на прибуток (із 25 % до 18 %) та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (до 2016 року розмір внеску варіювався від 33 % до 50 % залежно від класу професійного ризику суб'єкта господарювання, його типу тощо; з 2016 року ставку ЄСВ встановлено на рівні 22 %). Проте очікуваних позитивних зрушень щодо активізації діяльності суб'єктів господарювання та, як наслідок, зростання рівня податкових надходжень в бюджет наразі не прослідковується. Отже, перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є визначення економічної доктрини України та ефективних інструментів фіскального регулювання економіки для забезпечення економічного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. М.: Прогресс, 1978. 494 с.
2. Крисоватий А. І., Томнюк Т. Л. Адміністрування податків в Україні: організація та напрями трансформації: монографія. Тернопіль: Екон. думка ТНЕУ, 2012. 212 с.
3. Иванов Ю. Б., Тищенко А. Н. Современные проблемы налоговой политики: учеб. пособие. Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2006. 328 с.
4. Браунинг П. Современные экономические теории – буржуазные концепции / под ред. и с предисл. Г.Б. Хромушина. М.: Экономика, 1987. 160 с.
5. Крисоватий А. І. Теоретико-організаційні доміанти та практика реалізації податкової політики в Україні: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2005. 371 с.
6. Гардаш С. В. Федеральная налоговая система США: современные особенности. *США. Канада. Экономика – политика – культура*. 2000. № 8. С. 18–36.
7. Самуельсон П. Экономика: підручник. Львів: Світ, 1993. 493 с.
8. Йохна Н. А. Основные институциональные концепции: сущность, особенности и классификация. *Научные труды ДОННТУ. Серия: экономическая*. 2004. Вып. 70. С. 14–22.
9. Нуреев Р. М. «Общая теория занятости, процента и денег» Дж. М. Кейнса: предпосылки возникновения, методология и особенности интерпретации. *Journal of Institutional Studies (Журнал институциональных исследований)*. 2016. Т. 8. № 1. С. 6–35. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/obschaya-teoriya-zanyatosti-protsesta-i-deneg-dzh-m-keynsa-predposylki-vozniknoveniya-metodologiya-i-osobennosti-interpretatsii>
10. Б'юкенен Дж. Сочинения. Серия «Нобелевские лауреаты по экономике». Т. 1. М.: Таурус-Альфа, 1997. 560 с.

REFERENCES

- Brauning, P. *Sovremennyye ekonomicheskiye teorii - burzhuznyye kontseptsii* [Modern economic theories are bourgeois concepts]. Moscow: Ekonomika, 1987.
- Byukenen, Dzh. *Sochineniya. Seriya «Nobelevskiy laureaty po ekonomike»* [Compositions. Series «Nobel Laureates in Economics»]. Vol. 1. Moscow: Taurus-Alfa, 1997.

Gardash, S. V. "Federalnaya nalogovaya sistema SShA: sovremennyye osobennosti" [Federal tax system of the USA: modern features]. *SShA. Kanada. Ekonomika - politika - kultura*, no. 8 (2000): 18-36.

Ivanov, Yu. B., and Tishchenko, A. N. *Sovremennyye problemy nalogovoy politiki* [Modern problems of tax policy]. Kharkiv: ID «IN-ZhEK», 2006.

Keyns, Dzh. M. *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [General theory of employment, interest and money]. Moscow: Progress, 1978.

Krysovatyi, A. I. *Teoretyko-orhanizatsiini dominanty ta praktyka realizatsii podatkovoi polityky v Ukraini* [Theoretical-organizational dominants and practice of implementation of tax policy in Ukraine]. Ternopil: Kart-blansh, 2005.

Krysovatyi, A. I., and Tomniuk, T. L. *Administruvannya podatkov v Ukraini: orhanizatsiia ta napriamy transformatsii* [Tax Adminis-

tration in Ukraine: Organization and Directions of Transformation]. Ternopil: Ekon. dumka TNEU, 2012.

Nureyev, R. M. "«Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg» Dzh. M. Keynsa: predposylki vznikoveniya, metodologiya i osobennosti interpretatsii" [«The General Theory of Employment, Interest, and Money» by JM Keynes: preconditions of origin, methodology and interpretation features]. *Journal of Institutional Studies*. 2016. <https://cyberleninka.ru/article/v/obschaya-teoriya-zanyatosti-protsenta-i-deneg-dzh-m-keynsa-predposylki-voznikoveniya-metodologiya-i-osobennosti-interpretatsii>

Samuelson, P. *Ekonomika* [Economy]. Lviv: Svit, 1993.

Yokhna, N. A. "Osnovnyye institutsionalnyye kontseptsii: sushchnost, osobennosti i klassifikatsiya" [Basic institutional concepts: essence, features and classification]. *Nauchnyye trudy DonNTU. Seriya : ekonomicheskaya*, no. 70 (2004): 14-22.